

HORVÁTH MÓNICA

Házassági stratégiák egy felső-magyarországi köznemesi családban.

A Fáyak és rokonaik a 17. században*

Bevezetés

A Fáy család azon magyarországi familiák közé tartozik, akik a középkortól kezdve jelen voltak az ország politikai életében. A család története valamilyen okból mégis elkerülte a szakemberek figyelmét. Felettébb öröndetes azonban, hogy az utóbbi időszakban a 16–17. századi köznemesség története – főként a familiaritás rendszerén keresztül – mégis az érdeklődés középpontjába került. Dominkovits Péter, Gecsényi Lajos és Pálffy Géza kutatási eredményeinek köszönhetően ugyanis egyre összetettebb kép alakult ki erről a társadalmi rétegről, illetve a vármegye vezetésében betöltött hivatali szerepükről.¹

Az eddigi napvilágot látott munkák jelentős része a Nyugat-Magyarországon élő, általában egy nagybirtokos szolgálatában álló köznemes pályafutásának bemutatására koncentrált. A kutatásokon keresztül megismerhettük az Esterházy-familiáris kamarai hivatalviselő, Rauch Dániel, a Vas vármegyei alispán, felsőkáldi Káldy Péter, a Sopron vármegyei alispán és körmendi kapitány, mankóbüki Horváth Bálint, valamint a szintén Sopron vármegyei alispán, gálosházi Récsey Bálint kapcsolatrendszerét, és felemelkedését.² A köznemesek katonai pályán történő érvényesülési lehetőségeire példaként Hatos Bálint pápai vicekapitány és Túrós Miklós életútját bemutató munkák szolgáltak.³

* A tanulmány az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 „Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” projekt keretein belül jött létre.

¹ A dominusz és szervitora, valamint a familiaritásról általánosságban lásd Varga J. 1981. A 16-17. századi köznemességről, felemelkedésükről és kapcsolatrendszerükről a teljesség igénye nélkül lásd: Borbély 2017., Dominkovits 1995., Dominkovits 1997., Dominkovits 2000., Dominkovits 2005., Dominkovits 2008., Gecsényi 1993., Károlyi 2020., Pálffy 2002., Varga 2001.

² A Nyugat-Magyarországon hivatalt viselő köznemességről lásd: Dominkovits 2002a., Dominkovits 2002b., Dominkovits 2003., Dominkovits 2006., Dominkovits 2010.

³ A katonai hivatalviselésről a köznemesség körében lásd: Bánkúti 1973., Méhes 2012., Pálffy 2005.,

A nyugat-magyarországiakkal szemben a felső-magyarországi köznemesi társadalom kora újkori története ilyen alapossággal még nem került feltárássra. Az elmúlt években viszont ez a térség is egyre jelentősebb figyelmet kapott.

A kutatás számára a kiindulási alapot az egy-egy család történetét bemutató genealógiai ismertetőik vagy egyéb forráskiadások, például végrendeletek jelentik.⁴ Érdeemes kiemelni, hogy a szakemberek jelentős része foglalkozik a 16–18. századi Borsod vármegye köznemességével. Gyulai Éva például II. Rákóczi Ferenc jegyzőjeként, majd titkáráként tevékenykedő Aszalay Ferenc pályafutását mutatta be. A témával foglalkozó írásaiban kitért az Aszalay család 16–17. századi történetére is, kiemelve a família jelentősebb tagjait. A Borsod vármegye kora újkori történetét is taglaló Bodnár Tamás pedig a Basó, az Ományi és a Móre családok történetét mutatta be. Kutatásait a témában főként birtokjogi és egyéb peres iratokra alapozta.⁵

A kutatási eredményeket tovább bővíthetjük azokkal a munkákkal, amik egy-egy, a térségben élő köznemes pályafutását ismertetik. Kiemelésre méltó egyrésről Iványi Emma tanulmánya, aki a Libercsey Mihály Nógrád vármegyei alispánt, divényi és gácsi kapitányt állította vizsgálódásának középpontjába. Ehhez kapcsolódik Gecsényi Lajosnak Vas Márton kamarai tanácsosról szóló munkája is.⁶ Ezeknek és a jövőbeli kutatásoknak a segítségével összetettebb képet alakíthatunk ki a Fáy családról, és a régióban betöltött szerepükről is.

A Fáyak szakirodalmi feldolgozottsága napjainkig igen csekély, történetükkel eddig főként csak forrásfeldolgozások foglalkoztak. Nagy Iván adott közre két tucát, Fáy (V.) Istvánhoz (?–1710) köthető levelet 1880-ban.⁷ Thaly Kálmán ehhez készítette el a helyreigazítását, amelyben megkritizálta és újabb adatokkal is kiegészítette Nagy Iván forrásközlését.⁸ A témában egy-egy nagyobb tanulmány is megjelent, ami röviden áttekintette a család történetét a kezdetektől egészen a 19. századig.⁹ Újabbán Benedek Gyula közölte Fáy László (?–1684/1690) számadáskönyvének azon részleteit, amelyek Tiszapüspökre vonatkoznak.¹⁰

Tevelly Arató 2016.

⁴ A felső-magyarországi köznemes családokról lásd: Evva 2006., Gregorich 1935., Illésy 1902a., Illésy 1902b., J. Újváry 2010., Kováts 2008., Komáromy 1885., Pór 1891., Váczy 1912.

⁵ Az Aszalay családról, különösképpen Aszalay Ferencről lásd: Gyulai 2003., Gyulai 2005. Borsod vármegye köznemesi családjairól a teljesség igénye nélkül lásd: Bodnár 2006a., Bodnár 2006b., Bodnár 2007.

⁶ Libercsey Mihály kapitányról lásd: Iványi 1984.; Vas Márton kamarai biztos életéről lásd Gecsényi 2008.

⁷ Nagy 1880.

⁸ Thaly 1880.

⁹ Mára már a romantikus történetírás részét képezi a Fáy család történetét bemutató munkák jelentős része, ezek sokszor pontatlanok és elfogultak, ezeket lásd: Fáy 1897., Fáy 1940., Nagy 1858b: 125–134.

¹⁰ Benedek 1981.

Mivel a Fáyak már a középkortól kezdve – folyamatosan gyarapítva a birtokaikat¹¹ – meghatározó szerepet játszottak a térségben, ezért különösen fontosak mindazok a rokoni kapcsolataik, amelyek hozzásegíthették őket a ranglétrán történő emelkedésükhöz.

A hadbíró Fáy (III.) István és fia, (IV.) István

Mivel a kutatásom időkeretét a 17. század jelenti, ezért számomra Fáy (III.) István (?–1618 előtt) az első olyan családtag, akinek életútját érdemes röviden bemutatni. A szóban forgó személy születésének időpontját tekintve nem rendelkezünk pontos információval. Az első ismert adat róla, hogy 1584-ben Abaúj vármegyei követként vett részt a rendi országgyűlésen.¹² A családtörténettel foglalkozó munkák megemlítik, hogy a 17. század elején II. Mátyás király követeként a Portán is megfordult.¹³ Sokkal pontosabb ismereteink vannak azonban arról, hogy 1600–1602 között Felső-Magyarország hadbírói tisztségét Fáy István töltötte be. Kinevezését egy uralkodói rendelet alapján Giorgio Bastatól kapta. A pápens elrendelte, hogy a térség összes mezei és végvári katonája törvényesen ismerje el Fáy kinevezését, megadva számára a tisztségének járó teljes tiszteletet.¹⁴ Ezt követően 1607-ben Abaúj vármegye nemesi kapitánya lett, majd 1607–1608 között kassai udvarbírói tisztséget és a vele járó feladatokat vállalta el. Tudjuk továbbá azt is, hogy 1608-ban a kassai részgyűlésen Abaúj vármegye követeként vett részt.¹⁵

Egy 1618 decemberében kelt irat elárulja, hogy első feleségét Kinizsi Dorottyának hívták. Házasságukból négy felnőttkort megért fiúgyermek született, Benedek, Péter, Mihály és György.¹⁶ Őket régebben (III.) István testvéreként azonosította a kutatás,¹⁷ ám Benedek Gyula tisztázta a félreértéseket.¹⁸

¹¹ A Fáy család birtokviszonyaival kapcsolatban nehéz helyzetben van a kutatás, mivel a két jelentős birtokviszonyokat bemutató munkában nem szerepelnek. Vö. Dávid 2001., Maksay 1990.

¹² Pálffy 1995: 201–202.

¹³ Nagy 1858b: 128.

¹⁴ Pálffy 1995: 115.

¹⁵ Uo. 202.

¹⁶ Fáy (III.) István fiainak osztálytevése. Fáy, 1618 decembere. MNL OL P1729 Fáy család levéltára (a továbbiakban MNL OL P1729) 1. tétel 1618. Nro. 24.

¹⁷ Fáy 1897: 47., Nagy 1858b: 127.

¹⁸ Benedek Gyula munkája nem tekinthető teljes mértékben fontosnak Fáy István jelölésének feltüntetésében. Az osztálytevéssel ellentétben ő Kinizsi Dorottyát második feleségként említi. A genealógiai táblát lásd: Benedek 1981: 92.

A testvérek közül Fáy Péter 1616-ban Abaúj vármegye táblabírája volt.¹⁹ Fáy Péter és Fáy Gábor neve azért volt ismert a családi történetírásban, mert mindketten török fogságba kerültek. Míg Gábornak sikerült magát pénzzel kiváltania, addig Pétert, aki a börtönben írta meg végrendeletét,²⁰ 1620-ban Konstantinápolyban kivégezték.²¹

Testvérük, Fáy Mihály aktívan kivette a részét Abaúj vármegye vezetésében. 1621-ben, 1629-ben, 1626–1627-ben és 1632–1638 között az érintett megye táblabírája volt.²² Fáy Mihály Thököly Zsuzsannát vette feleségül, ám a házaspár életéről többet nem tudunk.²³

Fáy (III.) István második feleségét Hubay Katalinnak hívták.²⁴ Nevét egy 1702-ben készült, a Fáyak leszármazását 1599-től bemutató genealógiai tábla is feltüntette.²⁵ A Hubay család a térség kisebb jelentőséggel bíró köznemesi famíliái közé tartozott, amelynek tagjai Gömör vármegyéből származtak. Ők, akárcsak a Fáyak, a házasságuk révén Borsod, Heves és Pest vármegyében is terjeszkedni tudtak.²⁶ Mivel a birtokok terén hasonló irányba igyekeztek terjeszkedni, a felek egybekelése jó helyzetet teremtett mindkét családnak. A házassággal nemcsak távolabbi céljaikat kívánták megalapozni, hanem a szűkebb térségben – Abaúj és Borsod vármegye – is jobb kapcsolatokat igyekeztek kialakítani.

Fáy (III.) Istvánnak és Hubay Katalinnak legalább két fiúgyermek született: László és (IV.) István.²⁷ Ezen a ponton a kutatás rögtön egy problémába ütközik. A szakirodalom Fáy (IV.) István fivéréként említi meg azt a Fáy Andrást, „*ki mint kapitány a lengyel csatában vérzett el*”.²⁸ A Fáy-genealógia azonban nem Fáy (IV.) István testvéreként, hanem fiaként emlékezik meg róla. Ez azért problémás, mert Fáy Istvánnak és testvérének, Fáy Lászlónak eddigi ismereteink szerint nem volt másik fiútestvére.²⁹ Ebben az esetben mégis úgy vélem, hogy a levéltári genealógia tévedhet, mivel más, egykorú forrásban sem szerepel Fáy András neve. Emellett fontos hangsúlyozni, hogy (III.) István a kor szokásának megfelelően igyekezett fiainak későbbi karrierjéről gondoskodni. Ennek megfelelően kísérletet tett a térség egyik jelentős főnemesének udvarába bejuttatni gyermekét. Erről tanúskodik az a levél, amelyben azt kérte, hogy szolgálataiért cserébe Rákóczi Lajos (1570–1612) vegye be fiát, Fáy (IV.) Istvánt a lovas szolgálatába.³⁰

¹⁹ Korponay 1878: 110.

²⁰ Fáy Péter 1620-ban kelt végrendeletét lásd: Fáy 1897: 55–59.

²¹ Nagy 1858b: 128.

²² Korponay 1878: 121., 141., 146., 162., 227., 240., 269., 292., 303., 316., 328.

²³ Fáy 1897: 49–50. Feltételezhetőleg nem a késmárki Thököly család tagjáról van szó, esetleg valamelyik oldalága lehetett a családnak.

²⁴ Fáy (III.) István fiainak osztálytevése. Fáj, 1618 decembere. MNL OL P 1729 Fáy család 1. tétel 1618. Nro. 24.

²⁵ Genealogia Familiae Faii. MNL OL P 1729 3. tétel Genealógiák 16–19. század Nr. 7.

²⁶ Hubay család történetét lásd: Nagy 1859: 184.

²⁷ Fáy (III.) István fiainak osztálytevése. MNL OL P 1729 – 1. tétel 1618. Nro. 24.

²⁸ Az idézetet lásd: Nagy 1858b: 128.

²⁹ Genealogia Familiae Faii. MNL OL P 1729 Fáy-genealógia Nr. 7.

³⁰ Fáy (IV.) István levele Rákóczi Lajosnak. Fáj, 1609. június 24. MNL OL E190 Archivum Familiae Rá-

Fáy (IV.) István (?–1640 körül) a 16. század végén születhetett. Magyarországi viszonylatban a korabeli köznemességgel kapcsolatosan általánosnak tekinthető az a megállapítás, hogy csekély ismerettel rendelkezünk a fiatal korukról. Sajnos Fáy (IV.) István sem tartozik a kivételek közé. Feltételezhetően ő volt az a fiú, akit édesapja Rákóczi Lajos³¹ udvari lovas szolgálatába ajánlott.³² Ezek alapján elképzelhető, hogy a Rákóczit szolgáló többi apróddal együtt az ifjú István a felső-magyarországi főúr udvarában nevelkedett egy ideig. Az előkelő családok a 9–10 éves korban járó gyermekeiket szívesen adták a térség befolyásos főurainak udvaraiba, ahol három év alatt elsajátíthatták a szükséges tudományokat és felkészülhettek a vitézi életre.³³ Fáy István apródként eltöltött éveiről más információval nem rendelkezünk.

Fáy (IV.) István a Rákócziakkal való kapcsolatát felnőtt korában sem szakította meg. Valószínűleg 1635-ben került I. Rákóczi György erdélyi fejedelem szervitorainak a sorába. Szolgálatát az uralkodó conventiós könyvének bejegyzései szerint hét lóval teljesítette. Utolsó kifizetése 1639 októberéből származik.³⁴ A Rákóczival lebonyolított levelezése alapján az is megállapítható, hogy a fejedelemhez rendkívül bizalmas és jó kapcsolat fűzte.³⁵ Jeney-Tóth Annamária egy tanulmánya keretében foglalkozott I. Rákóczi György udvari familiárisaival, és szerepkörükkel. Fáy István neve és szolgálati ideje azonban hiányzik az általa készített összeállításból.³⁶ Ez azért fordulhatott elő, mert a szerző csupán I. Rákóczi György erdélyi familiárisait mutatta be, a magyarországiakra egyáltalán nem tért ki.³⁷

A szervitori szolgálata mellett Fáy István Abaúj vármegye vezetésében is kivette a részét. Féltestvéreihez hasonlóan 1630–1631-ben, illetve 1634–1639 között töltötte be a megye táblabírói tisztségét.³⁸ Valószínű, hogy vármegyei szerepvállalásával bekerült a megyei elit középrétegébe.³⁹

kóczi Nr. 86.; A Fáy családnak Bethlen Gáborhoz köthető familiáris szolgálatát bizonyítja Fáy Péter végrendelete is, lásd: Fáy 1897: 48.

³¹ Rákóczi Lajos (1572–) 1604-től Lippa kapitánya, Bocskai Istvánhoz csatlakozott. Ezt követően lett 1606-ban Kálló kapitánya. Rákóczi Zsigmond halálát követően Rákóczi Lajos nevelte fel az árváit. Életéről bővebben lásd: Koroknay 2006: 30–35.

³² „(...) *hogj ha Nag(sag)odnak Jo akaratia, az Iffiu Urfinak, az vitez bik fiam(na)k, az eö felsege Idvaraba(n) az en szolgállassomer(ne)k be venne igiekezzzen, azon kerem annak okaer(ne)k Nagyságod(na)k vitez(ne) k nekem elejteoll foghva(n) valo jo akaro Uram(na)k fautorom(na)k. Ha modgja lehet Nag(yság)od ket paripavall szerelle oda az Iffiu Urnak eö Nag(ysag)anak.*” Vö. Fáy (III.) István levele Rákóczi Lajosnak. Fáy, 1609. június 24. MNL OL E 190 Archivum Familiae Rákóczi Nr. 86.

³³ Varga J. 1981: 14., Dominkovits 2008.

³⁴ Rákóczi György conventiós könyvét lásd MNL OL E 190 Archivum familiae Rákóczi (a továbbiakban: MNL OL E190) 3. tétel Nr. 12. (40. doboz) fol. 23–27.

³⁵ Fáy (IV.) Istvánt Rákóczi György udvari familiárisának „*primar(io) Aulæ nostræ Familiar(i)*”-nak nevezte. A missilist lásd I. Rákóczi György levele Fáy Istvánnak. Gyulafehérvár, 1639. szeptember 8. MNL OL E 190 Nr. 2521.

³⁶ Jeney-Tóth 2014: 324–327.

³⁷ Uo. 332.

³⁸ Abaúj vármegye generalis congregatioiról, illetve a Fáy család vármegyei működéséről lásd: Korponay 1878: 183., 202., 267., 292., 303., 316., 328., 338.

³⁹ A köznemességgel kapcsolatban az eddigi kutatások főként a nyugat-magyarországi régiót érintették.

Fáy (IV.) István felfelé ívelő karrierjét derékba törte 1640 körül bekövetkezett halála.⁴⁰ Nagy Ivánnak azon megállapítása, miszerint Fáy István 1654-ben Abaúj vármegye alispánja volt, hibásnak tekinthető.⁴¹

A Rákócziak felső-magyarországi bázisához való tartozását erősítette házasságkötése. Fáy István ugyanis a fejedelmi család egyik jelentős magyarországi hívének, Reöthy (II.) Orbánnak (?–1647) legidősebb lányát, Reöthy Katát vette feleségül.⁴² A frigy megkötésére 1624. február 4-én került sor Füleken.⁴³ A házasság több szempontból is figyelemre méltó. Az ecsédi Reöthy család birtokai Heves vármegyében helyezkedtek el.⁴⁴ A Rákóczi György bizalmi emberei közé számító⁴⁵ Reöthy Orbán tehetségének köszönhetően először a sárospataki vár praefektusa lett,⁴⁶ majd 1634–1644 között kővári kapitányként tevékenykedett, végül 1644-től egészen haláláig a kassai kapitányi tiszttel töltötte be.⁴⁷

A felső-magyarországi társadalomba való jobb elhelyezés érdekében szükségesnek tartom röviden áttekinteni az ecsédi Reöthy család rokoni kapcsolatait. Reöthy (II.) Orbán feleségének, Mocsáry Zsófiának a családja Nógrád vármegye őshonos famíliák közé tartozott. Az említett Zsófia édesapja többek között Heves vármegye országgyűlési követe, 1629-től Nógrád, majd 1639-től a menekült Pest vármegye alispánja volt. Édesanyja, Soóry Anna családja Gömör vármegye legrégebbi famíliái közé számított. A Soóryak a 16. században tevékenyen részt vettek a vármegye irányításában. A család tagjai között alispánt is találunk. Hasonló megállapításokat tehetünk Mocsáry Zsófia testvéréről, Ferencről, aki pedig Heves vármegye táblabírája, 1661–1663 között Nógrád

Az itt tevékenykedő Nádasdy-familiáris Zeke család birtokállományait Zeke (I.) István gyarapította továbbiakkal. Ehhez jelentős mértékben a Bezerédy famíliával kötött előnyös házasságuk is. A birtokgyarapításnak következménye lett, hogy a regionális nemesség tagjaivá emelkedtek fel. A család előrelépését az utódai már nem segítették. A Zekék hatodik generációjába tartozó Zeke Józsefről tudjuk, hogy a pályafutása azzal az előnnyel indult, hogy atyai pártfogásnak köszönhetően a vármegyei közelet vezetőjévé válhatott. Zeke József 1725-ben törvényszéki táblabíró, 1732-től megyei perceptor, 1643-ban alispán lett. A petőházi Zeke családról bővebben lásd: Dominkovits 1997: 93., 96–97., Dominkovits 2008: 35.

⁴⁰ „Mint pedig szegény üdvözült első feleségemtől három leányom vagyon; az öregebbik özvegy, szegény üdvözült Fáy Istvánnak megmaradott özvegye, Rötthly Kata, kitől sok unokáim is vadnak”. Az idézetet lásd Miski 2018: 73., Reöthy Katát egy peres ügy kapcsán, 1640 júniusában már özvegyként említették. Kassa, 1640. június 22. MNL OL E 41 Litterae ad cameram exaratae 1640-es évkör Nr. 77.

⁴¹ Nagy 1858b: 128.

⁴² Miski 2018: 71–72.; Nagy 1862: 792.

⁴³ Reöthy Orbán levélben küldte el Kata lánya és Fáy (IV.) István esküvői meghívóját Rákóczi György és felesége, Lorántffy Zsuzsanna számára. A hazaadás/menyegzői lakodalom a Reöthyek füleki házában került megrendezésre, az ünnepség tíz órakor kezdődött. A meghívó missilis eredeti szövegét lásd Reöthy Orbán Rákóczi György borsodi ispánnak, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem tanácsosának. 1625. január 14. MNL OL E 190 Missiles Nr. 460., Miski 2018: 71–72.; Nagy 1862: 792.

Ezúton szeretném megköszönni Szabó András Péternek útmutatásait, valamint hogy számos adatot a témával kapcsolatosan a rendelkezésemre bocsátott.

⁴⁴ Nagy 1862: 791–792.

⁴⁵ Nagy 1984: 144.

⁴⁶ Miski 2018: 71.

⁴⁷ Makkai 1954: 671.

vármegye szolgabírája, ezt követően 1669-ben Pest megye alispánja volt.⁴⁸

Reöthy (II.) Orbán édesanyja, Ragyóczy Katalin egy szintén őshonos Nógrád vármegyei családból származott.⁴⁹ Mocsáry Zsófia és Reöthy Orbán házasságából három lánygyermek (Kata, Erzsébet és Anna) és egyetlen fiú, Reöthy István született. A Reöthy vagyont természetesen a fiúgyermek örökölte, aki megnősült, bár a házasságból nem születtek utódai, így a család a 17. század közepén fiágon kihalt.⁵⁰

A lánygyermekeket sikerült jól kiházásítaniuk. Mindenképpen kiemelésre méltó Reöthy Anna második házassága Halmy Gáborral, hiszen ez hatással volt a Fáy-javak alakulására is. Halmy utód nélküli halálát követően Fáy László vette át Tiszapüspöki birtokának a felét.⁵¹

Reöthy Erzsébet, a negyedik testvér szintén a környékbeli, Zemplén vármegyében birtokos Báncsy családba házasodott be.⁵²

Reöthy Kata és Fáy (IV.) István frigye jól láthatóan területi alapon illeszkedett ebbe a házassági politikába. Reöthy Orbánnak sikerült egy olyan kériót találnia Kata lánya számára, aki a környező vármegyékben található birtokokkal rendelkezik. Mindazonáltal Fáy (IV.) István tekintélye és befolyása tovább emelkedett, amit leginkább a már ismertetett karrierje támaszt alá. Házasságából két felnőttkort megért gyermek született: Fáy (V.) István és Fáy László. A következő fejezetben e két nemes életével fogok kicsit részletesebben foglalkozni.

Fáy (V.) István és utódainak életéről, házasságaikról

A fiatalabbik testvért, Fáy (V.) Istvánt (?–1710) tekinthetjük az első olyan családtagnak, akivel kapcsolatban viszonylag jelentős ismeretanyaggal rendelkezünk. Édesapja példáját követve először 1672–1676-ban, majd 1688–1689 között Borsod vármegye alispáni tisztségét töltötte be.⁵³

Fáy (V.) István életét a Rákóczi-szabadságharc eseményei is érintették. Ezt annak köszönhetjük, hogy – kapcsolódva a családi hagyományokhoz – a Rákóczi-család szolgálatában maradt. Ennek legtöbbször előnyét élvezte. Jól mutatja ezt az a tény is, hogy rögtön a harcok kezdetén, 1704-ben kinevezte őt Rákóczi Ferenc Murány vár

⁴⁸ Nagy 1860b: 519–525., Szakály 2001: 444.

⁴⁹ Nagy 1860b: 520.

⁵⁰ Nagy 1862: 791–792.

⁵¹ Benedek 1981: 93.

⁵² Nagy 1857: 176.

⁵³ Kandra 1894: 181–182.

kapitányának.⁵⁴ 1710 után pedig egyik veje, Tornallyay Ferenc lépett a nyomdokaiba.⁵⁵ Amellett, hogy levelezésén keresztül jelentős kapcsolatokat ápolt a szabadságharc résztvevőivel,⁵⁶ javait is gyarapította.⁵⁷

Hosszú élete során Fáy (V.) István háromszor házasodott meg. Első felesége a szintén Felső-Magyarországon birtokos Garay családból származó Anna volt. Mivel a Garay famíliáról a szakirodalomban kevés adat olvasható, ezért fontos támpontot nyújt a Fáy család genealógiái között fennmaradt nemzetségtáblájuk is. Ez a leszármazási tábla azonban számos pontatlanságot tartalmaz. Az első szembetűnő különbség, hogy rajta Garay Anna neve helyett a Barbara keresztnetet találjuk, gyermekeiket pedig Andrásnak, Ádámnak és Évának nevezi meg,⁵⁸ András és György helyett.⁵⁹ Fáy István Garay Annával kötött házassága viszont beleillik az eddig leírt házasságpolitikába. A Garayak ugyanis a 16–17. században Nógrád és Zemplén vármegyék vezetésében vettek részt. A családtagok közül Garay István 1594-ben kaproncai kapitányként, Garay Farkas 1617-ben Nógrád vármegye ülnökeként tevékenykedett.⁶⁰ Garay Annának Fáy István a második férje volt. Korábban az előkelő, Borsod vármegyéből származó Barius Andrásnak volt a felesége.⁶¹

Első felesége elvesztése után Fáy István másodjára is megházasodott, a szinyei Merse családból származó Borbálát vette feleségül. A familia a szomszédos Sáros vármegyéből eredeztetette magát. Borbála leszármazásáról már valamivel többet tudunk, mivel ismerjük apjának és anyjának a nevét. Bennük szinyei Merse Kristófot és Bárczy Ilonát tisztelhetjük. Szinyei Merse Borbálának az unokaöccséről, Lászlóról pedig a házassága miatt érdemes szót ejteni. Ő ugyanis a Máriássy családból választott magának feleséget.⁶² A Máriássy familia neve a későbbiekben is kapcsolatba került a Fáyakkal, hiszen Fáy László unokája, András Máriássy Borbálát vette feleségül. A két család közötti kapocs meglétéről tesz tanúságot az a családfa is, amely a Máriássy család leszármazását mutatja be.⁶³ A Máriássyak szintén a jelentősebb felső-magyarországi köznemesi családok közé tartoztak. Máriássy (III.) László Szepes vármegye, unokája, (III.) Pál pedig Gömör vármegye alispáni tisztségét töltötte be.⁶⁴ A Máriássy familia a 17. században házasságai révén megfelelő rokoni kapcsolatokra tett szert a térség más

⁵⁴ Nagy 1880: 378.

⁵⁵ Heckenast 1980: 312.

⁵⁶ Nagy 1880: 377–397.

⁵⁷ Fáy István hűsége és szolgálatai miatt, 1708-ban birtokadományt kapott Rákóczi Ferencről. Korotnaky Pál árulása miatt elveszített, Sáros vármegyében található Tarnó falu birtokrészeit juttatták neki, lásd: Balogh–Dienes–Szabadi 1999: 228–229.

⁵⁸ Genealogia Familiae Garay. MNL OL P 1729 Fáy-genealógia Nr. 6.

⁵⁹ Benedek 1981: 92., valamint Garay családról lásd: Nagy 1858b: 331–332.

⁶⁰ Nagy 1858b: 332.

⁶¹ Bodnár 2010: 252–253., Özvegy Bariusné Garay Anna javainak összeírását megőrizték a levéltári források, ezekben szintén Borbálaként hivatkoznak rá. A javak összeírását lásd Barius András özvegye, Garay Borbála javairól. 1666. május 13. MNL OL E 200 Acta Diversarum Familiarum Nr. 18.

⁶² Nagy 1860b: 421–423.

⁶³ Genealogia Familiae Máriássy. MNL OL P 1729 Fáy-genealógia Nr. 1.

⁶⁴ Sziklay-Borovszky 1894.

köznemesi családai, a Keczekkel, a Radvánszkyakkal vagy a Horváth-Sztansith családdal.⁶⁵

Fáy (V.) István harmadik, és egyben utolsó felesége runyai Soldos Zsuzsanna volt. Házasságukból két gyermek születése bizonyított, Fáy Gáboré és Kláráé.⁶⁶ A forrásokban az eddigi kutatások több Zsoldos (Soldos) nevű nemesi családot is feltártak. Azonban közülük is kiemelkedik a runyai ág, akik Borsod és Gömör vármegyében éltek. Az ő kivételükkel a többi Soldos család ugyanis a köznemesség alsó rétegéből került ki.⁶⁷ Ami tehát azt jelenti, hogy Fáy (V.) István egy, a családjához hasonló, jómódú köznemes famíliából választotta ki harmadik feleségét.

A runyai Soldos család tekintetében nem bővelkedünk információkban. Bár ismerjük Zsuzsanna szüleinek a nevét is, runyai Soldos János és Bárczay Zsuzsanna, de több ismerettel nem rendelkezünk róluk. Ráadásul a Soldos család genealógiai táblázatában kevés olyan személy szerepel, aki a téma szempontjából fontos lenne. Ami biztosnak tűnik, hogy Soldos Zsuzsanna nagybátyja, Soldos István a török elleni harcokban vett részt, a küzdelmek során esett fogságba.⁶⁸

Fáy (V.) István három frigyéből négy fiú és három lánygyermek született. Születési és – a legtöbb esetben – halálozási időpontjuk is homályba vész. A Garay Annával kötött házasságából született két fiúgyermek Fáy György és Fáy András. Életükről sajnos kevés információval rendelkezünk. Atyjukhoz képest kevésbé sikeres és látványos karriert futottak be. A későbbi kutatásoknak talán sikerül a részleteket is feltárniuk a két testvér életével kapcsolatban. Jelen munka szempontjából fontos, hogy mindkettőjüknek ismerjük a feleségeik nevét.

Fáy György a négyesi Szepessy családból származó Juditot vette feleségül.⁶⁹ A Szepessy család egy feltörekvő, és középkori eredettel bíró Borsod vármegyei nemesi família volt.⁷⁰ A Szepessyek a 16–17. században aktívan részt vállaltak a felső-magyarországi területek hivatali életében. Szepessy János 1505-ben Szatmár vármegye követe volt.⁷¹

Szepessy (II.) György 1637-ben már Borsod vármegye táblabírájaként, majd 1641–1642 között esküdtként tevékenykedett.⁷² Szepessy Judit nagybátyja, (II.) Pál Borsod vármegye alispánja volt 1666–1670 között.⁷³ Gyermekeit – a Fáyakhoz hasonlóan – a Bárczay, a Gönczy, a Tornallyay és a Szirmay családokba házásította ki.⁷⁴

⁶⁵ Nagy 1860b: 308–309.

⁶⁶ Fáy István harmadik házasságával kapcsolatosan lásd *Genealogia Familiae Máriássy MNL OL P 1729* Fáy-genealógia Nr. 1., Benedek 1981: 92.

⁶⁷ Rázsó 1962: 190.

⁶⁸ Nagy 1863: 262–266.

⁶⁹ Tahy 2012: 205.

⁷⁰ Nagy 1863: 667.

⁷¹ N. Szepessy 1893a: 90.

⁷² N. Szepessy 1893b: 142.

⁷³ Kandra 1894: 143.

⁷⁴ N. Szepessy 1893b: 143.

Szepessy Judit édesapja, (II.) Mátyás pedig Borsod vármegye táblabírájaként működött 1660-ban, 1664–1675 között szolgabíró is lett. Azt is tudjuk a Szepessy–Fáy házassággal kapcsolatban, hogy Juditnak Fáy György a második férje volt.⁷⁵

Fáy György testvérének, Andrásnak az életéről sem rendelkezünk információval. Mindössze Putnoky Annával kötött házassága ismert.⁷⁶ A Fáy genealógiák között található Putnoky családfa azonban Kláraként nevezte meg Fáy András feleségét. Erre a nemzedékrendi táblára alapozva azt is megtudjuk, hogy három gyermekük volt, András, Éva és Ádám.⁷⁷ Közülük Nagy Iván családfája csak a két fiúgyermeket említi meg.⁷⁸

Fáy (V.) István színyei Merse Borbálával kötött, második házasságából született három gyermeke, (VI.) István, Borbála és Ilona. Róluk sokkal többet tud a kutatás. Fáy (VI.) István életével kapcsolatban fontos tájékozódási pont kriváni Dessewffy Katával kötött házassága. A Dessewffyek is szorosan kötődtek a felső-magyarországi térséghez, bár törzsterületük a Fáyakéhoz képest valamivel északabbra, Sáros vármegyében feküdt. A család a 17. században két ágra szakadt. A família kiemelkedő tagja volt Dessewffy János, aki 1605-ben újvári kapitányként is tevékenykedett a régió védelméért.⁷⁹ A család ismert tagja még Dessewffy Gábor, aki 1689-ben szentjobbi harmincados, valamint szatmári királyi tisztartó volt.⁸⁰

Fáy (V.) István igyekezett leányait is jól kiházasítani, ezzel erősítve saját és családja kapcsolatait. Az idősebbik lányát, Fáy Borbálát (?–1706) az ismert nógrádi nemessel, Kajali Pállal házásította össze. Kajali eredetileg a Forgách család familiárisa volt. 1684-ben már a Forgáchok gácsi udvarának főprovizoraként, valamint várkapitányként tevékenykedett. Ezáltal a vármegye hangadójának és a főispán bizalmi emberének számított. 15 éven át viselte Nógrád vármegyének a jegyzői tisztségét (1684–1699), közben 1685–1703 között a szomszédos Hont vármegye jegyzője is volt. Kajali Pál atyai birtokai a Fáyakéhoz hasonlóan, bár tőlük kissé nyugatabbra, de szintén a hódoltság határán, Nógrád, Pest és Hont vármegyében feküdtek.⁸¹ Kajali a 18. század elején a Forgáchok szolgálatából azért pártolt a Rákócziak mellé, mert jövőjét sokkal biztosabbnak látta a fejedelem oldalán. Ezután abban is reménykedhetett, hogy titulusait és a családi birtokállományát is gyarapítani tudja.⁸² 1703-ban Rákóczi táborába az ifjú Ráday Pállal együtt jutott el, ahol Nógrád vármegyét képviselték.⁸³ Ekkor kapta meg Rákóczi Ferenctől első megbízását. Szuhai Mártonnal⁸⁴ együtt Máramarosba kellett

⁷⁵ N. Szepessy 1893c: 194–195.

⁷⁶ Tahy 1863: 205.

⁷⁷ Genealogia Familiae Putnokyensis. MNL OL P 1729 Fáy-genealógiák Nr. 2.

⁷⁸ Nagy 1858b: 129.

⁷⁹ Nagy 1858a: 300.

⁸⁰ Fallenbüchl 2002: 74.

⁸¹ Heckenast 1980: 283–286.

⁸² Heckenast 1980: 291.

⁸³ A Nógrád vármegyei hadseregállítás kérdéséről, a reguláris hadsereg problémájáról lásd: L. Kelemen 1973: 63–100.

⁸⁴ Szuhai Márton a Rákóczi-szabadsárharc alatt kapja vissza a birtokainak nagy részét. Az információról lásd: Bánkuti 1989: 17.

mennie, hogy együtt lebonyolítsák a vármegye tisztújítását. Ezt követően került a kezükbe a máramarosi sóbányák vezetése is.⁸⁵ 1704-ben Kajali Pált nevezték ki Gácsvár főkapitányává, majd Nógrád, Hont és Kishont megyékben a fiskális javak prefektusa lett. 1704–1705 között Hont vármegye alispánja volt.⁸⁶ A Rákóczi-szabadságharc időszaka alatt előkelő pozíciókat ért el, a Főhadbíróság elnöke lett.⁸⁷ Viszont egyre jobban kiszorult Rákóczi Ferenc belső, bizalmi köréből. Helyét pedig lányának férje, Ráday Pál vette át.⁸⁸ Míg Kajali az országot járta, Fáy Borbála – hasonlóan más asszonyokhoz –, férjüket nélkülözve fenntartották családjukat, és birtokaikat. Ez a helyzetállás a korszakban egyáltalán nem számított ritkaságnak.⁸⁹

Fáy Borbála és Kajali Pál 1689-ben házasodtak össze. Frigyük a Fáy család szempontjából igazán jelentősnek számított. Az idősödő Fáy István vélhetően korábbi érdemei és tapasztalatai mellett ennek a rokonságnak is köszönhetően játszhatott még mindig jelentős szerepet a felső-magyarországi térségben. Amikor Murány vára Rákócziék kezére került, az akkor már igencsak hajlott korú Fáy (V.) Istvánt nevezték ki parancsnoknak. Murány Rákóczi-államának egy fontos bástyája volt, ugyanis a belső rendet alapozta meg. Nem utolsósorban pedig Kajali számára is jól jött, hogy a császári csapatok előrenyomulása alkalmával apósa védelmet tudott biztosítani családjai és ingóságai számára. 1706-ban ugyanis Kajali a teljes pusztítás elől Klára lányát és ingó vagyonát megpróbálta Murányba menekíteni.⁹⁰

Fáy Borbála és Kajali Pál házasságából két gyermek született, az egyik a későbbi Ráday Pálné Kajali Klára (1690–1741), a másik pedig Kajali András (1696–1708) volt. Utóbbi nem érthette meg a felnőttkort. Fáy Borbála hosszan tartó betegség után 1706 júniusában halt meg, Losoncon temették el. Az apósához hasonlóan matuzsálemi kort megért Kajali Pál azonban nem tétlenkedett sokat. Felesége halálát követően nemsokára másodjára is megházasodott. Ezúttal szenátortársa, Jánoky Zsigmond (?–1721) unokahúgát, Máriát vette el feleségül.⁹¹

Fáy Borbála lánytestvére, Ilona a Tornallyay családba házasodott be.⁹² A Tornallyayak Gömör vármegye nemesi családjai közé tartoztak, a vármegye vezetésében jelentős tisztségeket viseltek.⁹³ Fáy Ilona házasságával kapcsolatban problémába ütközünk, mivel nehéz azonosítani a férje kilétét. Ennek az egyik oka, hogy a szakirodalomban közölt

⁸⁵ R. Várkonyi 1976: 40–43.

⁸⁶ Heckenast 1980: 292.

⁸⁷ Heckenast 1980: 304–305.

⁸⁸ Ráday Pál a fejedelem közvetlen munkatársa volt, eredetileg belső titkárként tevékenykedett. Ezt követően megkapta Rákóczitól a „titkos kancellár” és a diplomáciai apparátus vezetését is. 1707-ben az Erdélyi Kancellária igazgatója, 1709-ben a Hadikancellária vezetője. Bővebben lásd: Ráday-Pesthy 2006: 224–247.

⁸⁹ Szirácsik 2006: 189–211.

⁹⁰ Heckenast 1980: 283–300.

⁹¹ Uo. 286–311.

⁹² Genealogia Familiae Tornallyay. MNL OL P 1729 Fáy-genealógia Nr. 8.; valamint Genealogia Familiae Faii. MNL OL P 1729 Fáy-genealógia Nr. 7.

⁹³ Ifj. Reiszig–Sarlay 1903: 659.

Tornallyay-genealógiák nem tüntetik fel a házaspárt.⁹⁴ Ugyanez a hiányosság figyelhető meg azon a családfán is, ami a Tornallyay-család leszármazását mutatja be. Ez utóbbi mentsége lehet, hogy a família 18–19. századi leszármazása kerül a középpontjába.⁹⁵ Segítségünkre a Fáy család genealógiája lehet, amely feljegyezte Tornallyay Ferenc nevét.⁹⁶ Tornallyay 1680-ban hűtlensége miatt javait elveszítette,⁹⁷ azonban 1702-ben már Gömör vármegye alispáni hivatalát viselte.⁹⁸ (Ennek a családtagok között előzményei is akadtak. Tornallyay György 1603–1609 között, míg Tornallyay Zsigmond 1663–1677 Gömör vármegye alispánjai voltak).⁹⁹

Fáy (V.) István harmadik házasságából két gyermeke született, Fáy Gábor és Fáy Klára. Fáy Gábor Abaúj vármegye alispánja volt 1680-ban. 1729-ben országgyűlési követként tevékenykedett, majd a tiszántúli kerületi tábla alelnöke lett.¹⁰⁰ Felesége, Zsuzsanna az eredetileg Bereg vármegyéből származó Diószeghy család tagja volt. A későbbiekben a Diószeghyeknek Bihar, Szabolcs, Borsod és Zemplén vármegyékben is éltek leszármazottai.¹⁰¹ Zsuzsanna és Fáy Gábor házassága azért is fontos, mert fiaik közül Dávid jezsuita szerzetes, Ferenc pedig nagyváradi kanonok lett. Fáy Gábor katolizálásának idejét egyelőre azonban nem ismerjük.¹⁰²

A rendelkezésünkre álló szakirodalomban Fáy Klára férjének kiléte nem egyértelműsíthető. Szerencsére a Fáy-genealógia feljegyezte, hogy a férje Bárczay Pál volt.¹⁰³ A Bárczayak a középkori eredetű nemesi családok közé tartoztak. Fénykorukat a 15. században érték, a 17. századra azonban jelentőségüket elveszítették.¹⁰⁴

Fáy László és gyermekeinek élete és házasságaik

Fáy (V.) István és leszármazottai kapcsolatainak áttekintése után vissza kell térnünk az időben Fáy (IV.) István másik gyermekének, Lászlónak és utódainak családi kapcsolataihoz. Testvéréhez hasonlóan László gyermekkoráról sem tudunk semmit. Életéről annyi biztosra vehető, hogy gróf Wesselényi Ferenc (1605–1667) nádor mellett tanácsosi pozíciót töltött be. 1657-ben Pest-Pilis-Solt vármegye, 1662-ben pedig Abaúj

⁹⁴ Nagy 1865: 260.

⁹⁵ Genealogia Familiae Tornallyay. MNL OL P 1729. Fáy-genealógia Nr. 8.

⁹⁶ Genealogia Familiae Fiai. MNL OL P 1729 Fáy-genealógia Nr. 7.

⁹⁷ Nagy 1865: 261.

⁹⁸ Ifj. Reiszig–Sarlay 1903: 659.

⁹⁹ Nagy 1865: 261.

¹⁰⁰ Nagy 1858b: 131.

¹⁰¹ Ifj. Reiszig 1905: 528.

¹⁰² Fáy 1897: 52.

¹⁰³ Genealogia Familiae Fiai. MNL OL P 1729 Fáy-genealógia Nr. 7.

¹⁰⁴ Csoma 1896: 536.

vármegye esküdt ülnökeként tettek róla említést. 1667–1668 között a Királyi Tábla ülnöke volt.¹⁰⁵

Testvérével, (V.) Istvánnal részt vett a Wesselényi-féle rendi szervezkedésben is. Egészen a kibontakozásától, azaz az 1666-os murányi gyűléstől kezdve részesei voltak az eseményeknek.¹⁰⁶ Fáy Lászlót 1670-ben Kassán elfogták, majd a pozsonyi rendkívüli ítélőszék fej- és jószágvesztésre ítélte.¹⁰⁷ A börtönévei alatt László mindvégig tartotta a kapcsolatot testvérével. Kettejük levelezése bensőséges emberi viszonyról árulkodik. A levelekben a rab László birtokigazgatási utasításokat is adott számára.¹⁰⁸ Fáy László gazdasági és pénzügyi tevékenységét mutatja be az általa vezetett számadáskönyv is.¹⁰⁹

Fáy László a Zemplén vármegyében honos ősökkel rendelkező Monoky családból választott magának feleséget, Monoky Katát. A férj ennek a házasságnak a megkötésével mindenképpen előnyös pozícióba került. Egyrészt azért, mert egy szomszédos vármegyéből sikerült magának feleséget találnia. Monoky Kata nagybátyja, Miklós ugyanis 1607-ben Ónod kapitánya volt. Tetteiért 1625-ben II. Ferdinánd beemelte a vörös pecséttel rendelkező bárók sorába.¹¹⁰ Monoky Ferenc pedig 1642–1644 között Abaúj vármegye alispáni tisztségét töltötte be.¹¹¹ A Monokyak sorsát azonban megpecsételte, hogy Miklósnak egyetlen fia született, aki még gyermekként meghalt. Testvérének, Monoky Ferencnek csak lánygyermekai születtek, Zsófia, Erzsébet, és a már említett Kata.¹¹² A Monokyak bizonyos birtokrészei – a lányok házassága miatt – így kerültek az Andrássyak és a Thökölyk kezére.¹¹³

Monoky Kata Zsófia nevű lánytestvére a Borsod és Gömör vármegyei Lenkey családba, Erzsébet pedig a pálóczi Horváth famíliába házasodott be.¹¹⁴ Ez utóbbi számunkra azért is fontos, mert a pálóczi Horváthok is az erdélyi fejedelmek szolgálatában álltak. Nevezetesen pálóczi Horváth János 1627–1629 között külföldi egyetemeken tanult, ifj. Bethlen István társaságában.¹¹⁵ Tanulmányait követően

¹⁰⁵ Benedek 1981: 93., Szabó 2010: 295–297.

¹⁰⁶ Benczédi 1980: 19–20., Benedek 1981: 93.

¹⁰⁷ Szabó 2010: 296.

¹⁰⁸ A Fáy testvérek levelezése a Wesselényi-féle rendi szervezkedést követő időkben lásd Fáy László levele Fáy Istvánnak. Pozsony, 1671. október 12. MNL OL P1729 Évrendezett iratok 1671–1690 1. tétel Nr. 4.; Pozsony, 1672. április 5. MNL OL P1729 Évrendezett iratok 1671–1690 Nr. 1.; Pozsony, 1672. március 12. MNL OL P1729 Évrendezett iratok 1671–1690 Nr. 7.; Pozsony, 1672. január 4. MNL OL P1729 Évrendezett iratok 1671–1690 Nr. 8.; Pozsony, 1672. augusztus 20. MNL OL P1729 Évrendezett iratok 1671–1690 Nr. 12.; Pozsony, 1672. március 4. MNL OL P1729 Évrendezett iratok 1671–1690 Nr. 13.; Pozsony, 1672. május 26. MNL OL P1729 Évrendezett iratok 1671–1690 Nr. 18.; valamint Pozsony, 1672. augusztus 11. MNL OL P1729 Nr. 19.

¹⁰⁹ A Fáy-birtokokról készített gazdasági feljegyzéseit lásd: MNL OL P 1729 Fáy László számadáskönyve (1666–1683) 2. doboz Nr. 1.

¹¹⁰ MNL OL A 57 Magyar Kancelláriai Levéltár Libri Regii 7. kötet fol. 522–524. A Monoky családról bővebben lásd: Nagy 1860b: 553.

¹¹¹ Kandra 1894: 181.

¹¹² Nagy 1860b: 552–554.

¹¹³ Kardos 2012: 55.

¹¹⁴ Horváth családról (Pálóczi) bővebben lásd: Nagy 1859: 155–156.

¹¹⁵ Pálóczi Horváth János tanulmányútjáról lásd: Koncz 1888: 383–385., Sipos 2013: 21–26.

hazatért. A későbbiekben Rákóczi Györgyöt is szolgálta, 1649-ben a fejedelem titkára volt.¹¹⁶

Fáy László és Monoky Kata házasságából négy fiú és három lánygyermek született. Források hiányában a születési és halálozási időpontjukat egyelőre nem ismerjük biztosan. A legtöbb esetben szinte csak házasságukról és megszületett gyermekeik nevééről tudunk.¹¹⁷

Némileg szerencsések vagyunk Fáy Ferencel (1653–1728 előtt) kapcsolatban. Róla tudjuk, hogy 1712-ben Pest vármegye alispánja volt,¹¹⁸ birtokai Pécelen helyezkedtek el. Felesége, Dely Sára (?–1730 után), Dely Ferenc és Villám Anna lánya,¹¹⁹ Zemplén vármegyei nemes családból származott. Címeres levelüket a 16. században kapták.¹²⁰ Egy 1728-as Pest-Pilis-Solt vármegyei összeírás az akkor már özvegy Dely Sárát Gyömrő egyik birtokosaként említette meg.¹²¹

Fáy László ismert gyermekei közül László nevű fia fiatalon, még gyermekként halt meg. A gyászoló apa egy Török Ferencnek címzett levélben említette, hogy sok szenvedést követően fia vérhasban meghalt.¹²² Ezért is tekinthető tévesnek az az adat, miszerint ifjabbik Fáy László felesége Hoporsorum Erzsébet lett volna.¹²³

Fáy László és Monoki Kata lánya, Anna Matolcsy (Matócsy) Györggyel házasodott össze. A Matolcsyak a 17. században részt vettek a vármegye vezetésében is. Matolcsy Sámuel ugyanis 1645–1675 között szolgabírói tisztséget viselt. Fáy Anna férjéről azonban nincs információnk.¹²⁴

Fáy Katalin életéről is alig tudunk valamit. Fontos tájékozódási pontot jelent azonban Girincsy Ferencel kötött házassága. Girincsy Ferenc a Zemplén vármegyei girincsi és pósacsécsi Girincsy családból származik. A família önmagában jelentéktelennek tekinthető, a 19. századra ki is haltak.¹²⁵ Girincsy nevét 1709-ben egy Pest-Pilis-Solt vármegyére kiterjesztett dikális összeírás is feljegyezte a vármegyei nemesség között.¹²⁶ Ugyanakkor 1697-ben Tiszapüspöki birtokjogának visszaszerzése ügyében Fáy Zsófia és Szirmay Péter, Fáy Anna és Matolcsy György, valamint Fáy Kata és Girincsy Ferenc keresték meg a *Neoacquistica Commissiot*. A beadványban igazolták az örökösödési jogosultságukat is. Emellett fontos adalék még, hogy kiderül, Katalin és Ferenc az Abaúj vármegyei Felsődobozán laktak.¹²⁷ A Girincsy család, és közöttünk

¹¹⁶ Deák Varga 1998: 36–38.

¹¹⁷ Nagy 1858b: 132.

¹¹⁸ Fáy 1940: 108.

¹¹⁹ Vajay 1992: 202.

¹²⁰ Ifj. Reiszig 1905: 527, Nagy 1858a: 274.

¹²¹ Borosy 1997: 133.

¹²² Fáy László levele Török Ferencnek. Rozsnyó, 1678. október 11. MNL OL E 200 Acta Diversarum Familiarum. A Magyar Kamara Archivuma. 15. tétel Fáy 1543–1786. Nr. 1. fol. 50.

¹²³ Benedek 1981: 92.

¹²⁴ A Matolcsy családról bővebben lásd: Nagy 1860b: 363–364.

¹²⁵ A Girincsy család bővebben lásd: Nagy 1858b: 409.

¹²⁶ Bánkúti 1996: 597.

¹²⁷ Benedek 1970: 63.

Ferenc is kérelmezőként többször fordult Rákóczi Ferenchez bizonyos birtokrészeinek visszaigénylése miatt. A levelek tartalma és stílusa alapján egyértelműen kiderül, hogy a Girincsyek is a Rákócziak familiárisi szolgálatában állhattak.¹²⁸

Fáy László lánya, Zsófia háromszor is megházasodott. Ez a tény a szakirodalomban mindenhol pontosan szerepel. A férjek kilétével kapcsolatban azonban akadnak eltérések. Nagy Iván munkája első férjként Gönczy Andrást, másodikként Nagy Mihályt, harmadikként pedig Szirmay Pétert említi.¹²⁹ Ezt cáfolja meg Benedek Gyula kutatása egy, a Fáyak 16–17. századi leszármazását bemutató családfán. Ezen egy bizonyos Pongrácz Ádámot említi Zsófia második férjeként.¹³⁰ Az utóbbi közlés úgy vélem, hibásnak tekinthető. A Fáy László által megírt számadáskönyvben ugyanis egy 1677-es bejegyzés Gönczy Andrásról és az éppen férjként jelen levő Nagy Mihályról tett említést.¹³¹

Fáy Zsófia első férje tehát a Gönczy családból származott. A Gönczyek nem rendelkeznek középkorig visszanyúló nemességgel. A címeres levelüket a 17. században szerezték.¹³² A családtagokat később Zemplén, Szabolcs és Ugocsa vármegyékben is megtaláljuk.¹³³ Egy 1681-es végrendeletben Gönczy Andrást Abaúj vármegye jegyzőjeként említették.¹³⁴ Mindezekből arra következtethetünk, hogy a Fáyakkal kötött házasság a Gönczyek számára igencsak előnyösnek számított. Fáy László pedig talán egy ambiciózus, motivált fiatal nemest láthatott első vejében.

Gönczy András haláláról és Fáy Zsófia második házasságának kezdetéről nincs információnk.

Csak következtetni tudunk, hogy 1677-ben már biztosan létező frigyük friss házasságnak számított.¹³⁵ Problémába ütközünk a Nagy család beazonosításával kapcsolatban is. Éppen az előbbi idézetre alapozva valószínűsíthető, hogy a Zemplén és Borsod vármegyében birtokos tolcsvai Nagy családról van szó.¹³⁶ Érthető, hogy keveset tudunk Fáy Zsófia második férjének hátteréről, és életéről. Hiszen a Nagy család is csak 1626-ban szerzett nemességet.¹³⁷ Nagy Mihály halálának időpontját vagy annak körülményeit nem ismerjük.

Fáy Zsófia és Szirmay Péter házasságkötéséről nem rendelkezünk információval. Viszont azt biztosan tudjuk, hogy a menyegzőnek 1697 előtt kellett történnie. Mivel

¹²⁸ A Rákóczi-tól küldött levelekben a következő címzés található „Nemzetes Vitézlő Girincsi Ferenc Hívünk alázatos instantiájára”. Az idézetet lásd: Esze 1956: 60.

¹²⁹ Nagy 1858b: 132.

¹³⁰ Benedek 1981: 92.

¹³¹ Fáy László számadáskönyve (1666–1683). MNL OL P 1729 Nr. 1. fol. 33.

¹³² Csoma 1896: 541.

¹³³ A Gönczy családról bővebben lásd: Nagy 1858b: 437.

¹³⁴ Confirmatio Testamentaria Dispositiones Anna Mezőszegedy Egregii con Pauli Varady. Bécsújhely, 1681. június 17. MNL OL A 57 Magyar Kancelláriai Levéltár Libri Regii 17. kötet fol. 97–101.

¹³⁵ „Anno 1677. 4. Martii in F(első) Mera Faii Sofia Leaniom szoleiurül ki annak előtt volt Nehai idvözült Gönczi Andras Ur(amna)k, most penigh iffiab Nagi Mihaly adam vala hazastarsul”. Az idézetet vö. Fáy László számadáskönyve. MNL OL P 1729 Nr. 1. fol. 33.

¹³⁶ A Nagy családról (Tolcsvai) bővebben lásd: Nagy 1861: 48.

¹³⁷ Ifj. Reiszig 1905: 535.

ebben az évben küzdöttek Tiszapüspöki birtokáért a Fáy testvérek, ekkor Szirmayról már Zsófia férjeként tettek említést.¹³⁸ A Szirmayak eredetileg Borsod és Ugocsa vármegyék nemesi családjai közé tartoztak. A családnak később Zemplén, Szatmár, Sáros, Ung és Nógrád vármegyében is éltek leszármazottai.¹³⁹ A számunkra fontos Szirmay (V.) Péterről kevés információval rendelkezünk. Jóval jelentősebb volt nála édesapja, (IV.) Péter tevékenysége.¹⁴⁰ Utóbbi Göncön és a sárospataki kollégiumban tanult. 1646-ban Zemplén vármegye alispánja, majd az 1650-es években a Királyi Tábla ülnöke volt. Lipóczi Keczer (II.) András jász-kun kapitány lányát, Keczer Annát vette feleségül.¹⁴¹

Ez a házasság igencsak előnyös volt Szirmay Péter számára. A lipóczi Keczer család ugyanis szintén részt vállalt a felső-magyarországi régió hivatalainak viselésében. A Keczerék címerét csak 1631-ben szerezte Keczer (I.) János és (II.) András. A két testvér közül az utóbbi Sáros vármegye követeként részt vett az 1622-es és 1625-ös soproni országgyűlésen. Keczer Anna testvérei közül (II.) Ambrus Thököly István támogatója volt. Keczer (III.) András pedig 1659-ben Sáros vármegye követeként tevékenykedett. Az 1662-es országgyűlésen az evangélikus vallás érdekeiért harcolt. 1687-ben végezték ki.¹⁴² Keczer Menyhért Máriássy Zsuzsannával kötött házassága révén építhette tovább a rokoni kapcsolatait. Zsuzsanna a szepesi követnek, Máriássy (IV.) Jánosnak az egyik lánya volt.¹⁴³

Szirmay (IV.) Péter 1659-ben halt meg. Keczer Annával közös házasságukból négy fiúgyermekük született. Közülük az első, István szintén jelentős tagja volt a családnak. 1693-ban sikerült bárói rangra emelkednie.¹⁴⁴ Kiemelkedik még a családból Szirmay András (?–1724), akinek gazdasági naplója fennmaradt az utókorra is. Ez elengedhetetlen forrása a korabeli gazdasági, uradalom- és társadalomtörténeti kutatásoknak. Szirmay András tudományokban jártas tagja volt a családnak. Frankfurtban filozófiai és természettudományos ismereteket szerzett. Pályáját Thököly titkáráként kezdte, 1685–1686 között fogságba került. Ezt követően lett Zemplén vármegye és Felső-Magyarország pénztárnoka. 1704-ben csatlakozott Rákóczi Ferenchez. A háború alatt jelentős károk érték, a gazdasági naplóját 1720-ig vezette.¹⁴⁵

Úgy gondolom, Fáy Zsófia Szirmay Péterrel kötött házasságának jelentősége abban mutatható ki, hogy a férj egy jó hírnévvel és patinával rendelkező családból származott. A Szirmayak generációk óta a felső-magyarországi térség hivatali életében is aktívan részt vállaltak.

Fáy László gyermekei közül utolsónak kell szólnunk Fáy Mihályról. Fáy Mihállyal

¹³⁸ Benedek 1981: 63.

¹³⁹ Nagy 1863: 738.

¹⁴⁰ Ifj. Reiszig 1905: 542.

¹⁴¹ Illésy 1902b: 157.

¹⁴² Nagy 1860a: 148–149.

¹⁴³ Ifj. Reiszig–Sarlay 1903: 654. ill. Nagy 1860b: 309.

¹⁴⁴ Ifj. Reiszig 1905: 542.

¹⁴⁵ Szirmay Andrásról és tevékenységéről lásd: Kincses 2004., Kincses 2007., valamint R. Várkonyi 2011: 480–481.

kapcsolatos információk terén ismét jelentős nehézségekbe ütközik a kutatás. Mihálynak nemcsak születési és halálozási időpontja, hanem egész tevékenysége eddig még ismeretlen előttünk. Felesége valószínűleg Kosvai Mária lehetett, akinek a családjáról szintén nincs adatunk.¹⁴⁶ Mihály azonban azért jelentős, mert az ő leszármazottai alkotják a 19. századi Fáy család alapját. Erre példaként említhető a família egyik legismertebb tagja, az író és Zemplén vármegye követe, Fáy András (1786–1864). Ő történetesen Fáy Mihály dédunokája volt.¹⁴⁷

Fáy László legkisebb gyermekének, Fáy Istvánnak az életéről sem rendelkezünk információval. Esetében nem könnyíti meg a kutatást a Fáy-genealógia sem. Ebben ugyanis István neve mellett csak a „*qui reliquit*” szerepel. Leszármazottairól egyáltalán nem tesz említést a családfa.¹⁴⁸ Ténylegesen mindössze annyit tudunk, hogy felesége Dőry Katalin volt.¹⁴⁹ A Dőry családnak eredetileg Jóbaházán és környékén voltak birtokai. A 17. században Dőry Ferenc volt az, aki Borsod és Abaúj vármegyébe költözött a jobb megélhetés reményében.¹⁵⁰ Ekkor már aktívan részt vettek a felső-magyarországi vármegyék hivatali életében. Dőry (III.) Ferenc Borsod, Torna és Gömör vármegyék jegyzője volt 1608-ban,¹⁵¹ Dőry István pedig 1654–1658 között, Dőry András pedig 1679–1684, majd 1686–1687 között Borsod vármegye alispáni tisztségét töltötték be.¹⁵² A családnak ez az ága a 18. század közepén bárói rangot is kapott.¹⁵³

Összefoglaló a Fáy család házasságpolitikájáról

A hosszúra nyúlt, de korántsem haszontalan áttekintés végéhez közeledve fontosnak tartom leszögezni, hogy körbejárjuk a Fáyak 17. századi házasságpolitikáját nemcsak egyéni, hanem társadalmi szinten is.

A Fáy család 16. századi társadalmi beilleszkedésének vizsgálatára nem került sor. Erre nagy valószínűséggel a későbbiekben is csak korlátozott módon lesz lehetőség a rossz forrásadottságok miatt. Esetükben a 17. századi felső-magyarországi társadalomban alapvetően a század harmadik harmadának elejéig egy erősen felfelé ívelő karriert és társadalmi szerepnövekedést figyelhattunk meg. Ezt a jelek szerint házasságpolitikájukkal is megpróbálták erősíteni. Jól példázzák ezt a legtöbb esetben

¹⁴⁶ Benedek 1981: 92.

¹⁴⁷ Nagy 1858b: 133.

¹⁴⁸ Genealogia Familiae Fái. MNL OL P 1729 Fáy-genealógia Nr. 7.

¹⁴⁹ Nagy 1858b: 132.

¹⁵⁰ Ulrich 2008: 445–446.

¹⁵¹ A Dőry családról bővebben lásd: Nagy 1858b: 374.

¹⁵² Kandra 1894: 181–182.

¹⁵³ Ulrich 2008: 445.

a házasságok során létrejött kapcsolataik, a különféle politikai eseményekben történő jelenlétük, tevékenységük is.

Már a 16. század derekán Nádasdy Tamás szervitorainak körében kimutatták, hogy a főúr és felesége igyekezett familiárisainak házasságát befolyásolni.¹⁵⁴ Bár a 17. századi Rákóczi szervitorok esetében ezt egyelőre nem sikerült bizonyítani, pusztán a téma feltártságából kifolyólag sem. A tanulmány feladata nem ez volt. A jelek szerint vannak hasonlóságok, hiszen a vizsgált időintervallumban gyakori volt a Rákóczi-familiáris családok tagjaival való házasságkötés. Erre példaként említhetjük Fáy (IV.) István és Reöthy Kata, vagy éppen Fáy László és Monoky Kata házasságát is.

Ha a Fáyak házasságpolitikájának vertikális irányait nézzük, akkor is érdekes képet kapunk. A férfi családtagoknak nem sikerült egyetlen, náluk magasabb társadalmi státuszú családból feleséget találniuk. Még akkor sem, ha tisztában vagyunk azzal, hogy a korszakban egyáltalán nem volt ritka, hogy a mágnás családok egy-egy leánytagját alacsonyabb sorú, de nemes családba házasították.¹⁵⁵

Azonban elmondható, hogy a családnak sikerült stabilan a felső-magyarországi köznemesség köreiből házasodnia, méghozzá olyan famíliákkal, akik általában aktívan kivették a részüket a vármegyék vezetéséből. Többségében olyan felmenőkkel rendelkeztek, akik szintén vagy a katonáskodásban voltak jártasak, vagy hivatalt viseltek. Ide tartozik például a Reöthy, a Garay, a szinyei Merse, a runyai Soldos, a négyesi Szepessy, a Dessewffy, a Kajali, a Tornallyay, a Diószeghy, a Monoky és a Szirmay család. Ez legtöbbször egyfajta vagyoni biztonságot is jelentett. Hiszen ha adott esetben egy család fiúágon kihalt, megfelelő házassággal a rokon kaphatta meg az adott birtokot. Figyelemre méltó, hogy a jelentősebb anyagi, politikai és társadalmi tényezőnek számító családok mellett a Fáyak rokonságba kerültek "új" nemesekkel is. Ezek a családok nem rendelkeztek a középkorig visszamenő nemességgel. Címeres levelüket gyakran a 17. században szerezték. Ezek alapján esetünkben működött a lefelé való kiházasítás. Erre példaként mondhatjuk a Hubay, a Putnok, a Dely, a Matolcsy, a Girincsy, a Gönczy és a Nagy családokat.

Utóbbi esetében érdemes kiemelni, hogy az ilyen házasságok egy kivételével csak Fáy László utódainál fordultak elő. Ennek az oka véleményem szerint abban keresendő, hogy a Wesselényi-féle rendi szervezkedésben aktív szerepet vállaló Fáy László társadalmi presztízse lecsökkent. A térségben a konszolidációra törekvő nemeseknek nem volt érdeke, hogy bármilyen kapcsolatot kialakítsanak egy ennyire meghurcolt család sarjával.

Érdekes, hogy Fáy István testvérel, Lászlóval ellentétben igencsak sikeres házasságpolitikát folytatott. A legtöbb gyermekét velük egy szinten álló köznemesi családokba tudta kiházasítani. Közülük mindenképpen kiemelkedik Fáy Borbála és Kajali Pál házassága. Ennek az egyesülésnek köszönhetően a Fáyak Rákóczi államában is igen előkelő helyre tudtak kerülni.

¹⁵⁴ Öze 1996: 6–8.

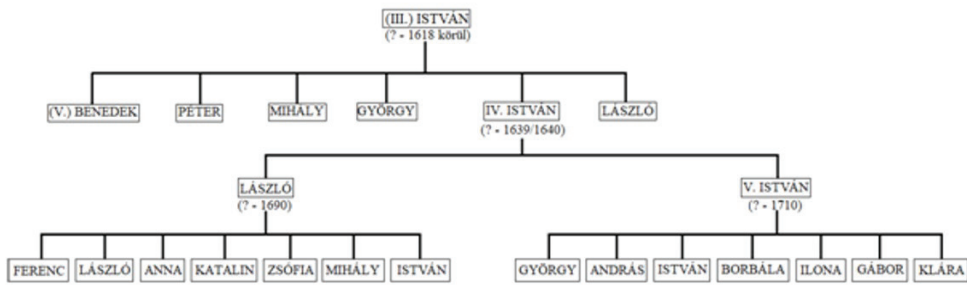
¹⁵⁵ Péter 2008: 81–82.

A vertikális szintet elhagyva a horizontális kérdés is igen fontos, mikor a Fáyak helyzetét vizsgáljuk. A házasságok közös vonásának tekinthető, hogy a Fáy család tagjai minden esetben Felső-Magyarországon élő köznemesi családokba házasodtak be. Nem fordítottak figyelmet sem a királyság más területei, sem pedig az életükben fontos szerepet játszó Erdélyi Fejedelemség felé. A megismert kapcsolatokról láthatjuk, hogy a Fáyak Felső-Magyarországon belül is elsősorban Abaúj, Borsod, Gömör, Zemplén, Sáros, a század vége felé Heves és Nógrád vármegye felé tájékozódtak.

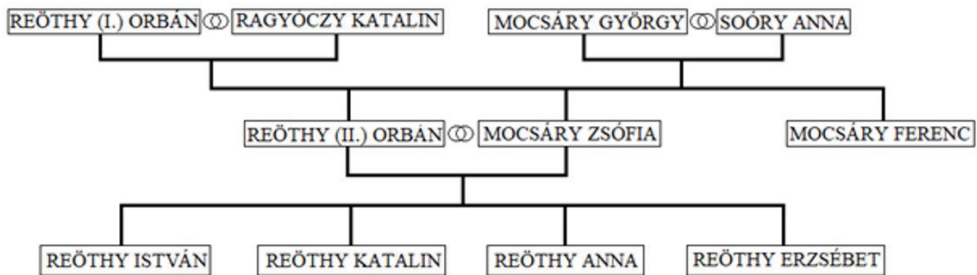
A házasságokból származó birtokok szempontjából is érdekesek az ilyen irányú elköteleződések. Ha összevetjük a Fáy László számadáskönyvében megjelenő adatokkal, akkor azt tapasztaljuk, hogy a házassága jól összekapcsolódik a birtokpolitikával is. A Fáyak birtokait tekintve nagyon közel voltak a hódoltság határához, jelentős fekvőjósággal rendelkeztek a hódoltság határain belül is (a gombai uradalom). Házasságaik révén igyekeztek birtokaikat tömbösíteni, hogy nagyobb birtokegységeket alakítsanak ki, ne pedig még inkább elszórják azokat. Ennek bővebb ismertetésére azonban csak a birtokiratok és különböző egyezséglevelek teljes feldolgozása után lesz lehetőség.

Családi kapcsolataik terén érdemes kiemelni még egy fontos tényezőt. A Fáyak nem álltak rokonságban – a Szepessyeket leszámítva – azokkal a felső-magyarországi nemes családokkal (Bónis, Baxa stb.), akik aktívan részt vettek a Wesselényi-féle rendi szervezkedésben, majd pedig a kuruc mozgalomban. Viszonylag későn kerültek kapcsolatba a Kajaliakkal, akik csak később, a 18. század elején csatlakoztak a kuruc-mozgalomhoz.

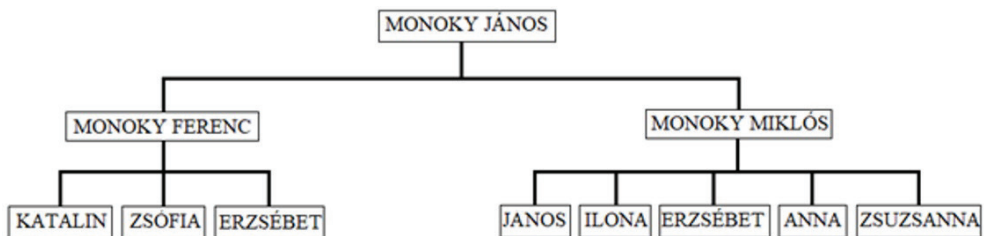
Összegezve elmondhatjuk, hogy a Fáyak jól illeszkednek a felső-magyarországi társadalomba. Azonban ennek inkább a hódoltsághoz közeli vidékein otthonosan mozgó családok felé tájékozódtak. A jelek szerint család- és házasságpolitikájukat ennek az életmódnak igyekeztek alárendelni. Úgy gondolom, ennek vizsgálata a későbbiekben más családok példáján keresztül is új eredményeket hozhat a 16–17. századi Magyar Királyság társadalmi csoportjainak kutatásában.

1. ábra A Fáy család genealógiája a 17. században

2. ábra Az ecsédi Reöthy család genealógiája a 17. században

3. ábra A Monoky (Monaky) család genealógiája a 17. században

Hivatkozott források

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

A57: Magyar Kancelláriai Levéltár, Libri Regii

E41: Magyar Kamarai Levéltár, Litterae ad camerae exaratae

E190: Archivum Familiae Rákóczi

E200: Acta Diversarum Familiarum

P1729: Fáy Család Levéltára

Hivatkozott szakirodalom

Balogh Judit – Dienes Dénes – Szabadi István 1999: Rákóczi iratok a Sárospataki Református Kollégium Levéltárában 1607–1710. Acta Patakina I. Sárospatak.

Bánkúti Imre 1973: Két katonáskodó nemes a XVII. században: Kisfaludy László és Miskey István. Adatok egy társadalmi réteg jellemzéséhez. In: Dávid Lajos (szerk.): Arrabona. A győri Xántus János Múzeum Évkönyve 15. Győr. 257–271.

Bánkúti Imre 1989: A Rákóczi-szabadságharc történetének dokumentumai 1703–1704. Miskolc. 17.

Bánkúti Imre 1996: Pest-Pilis-Solt vármegye a Rákóczi-korban. II. kötet. Előmunkálatok Pest megye monográfiájához 2. Budapest. 590–598.

Benedek Gyula 1970: Tiszapüspöki története. Damjanich János Múzeum Közleményei 25–27. Szolnok.

Benedek Gyula 1981: Tiszapüspöki Fáy László 17. századi számadáskönyvében. In: Selmeczi László (szerk.): Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve. Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv. Szolnok. 91–101.

Benczédi László 1980: Rendiség, abszolutizmus és centralizáció a XVII. század végi Magyarországon (1664–1685). Értekezések a történeti tudományok köréből, 91. Budapest.

Bodnár Tamás 2006a: Birtokos nemesség Borsod vármegyében: Az Ományi család. In: G. Jakó Mariann – Veres László – Viga Gyula (szerk.): Levéltári Kézikönyv 14. Miskolc. 23–49.

- Bodnár Tamás 2006b: Birtokos nemesség Borsod vármegyében: A Móré család. In: Veres László – Viga Gyula (szerk.): A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve. Annales Musei Miskolciensis de Hermann Ottó Nominati 45. Miskolc. 159–179.
- Bodnár Tamás 2007: Birtokos nemesség Borsod vármegyében: A Basó és Hatvani családok. In: Veres László – Viga Gyula (szerk.): A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve. Annales Musei Miskolciensis de Hermann Ottó Nominati 46. Miskolc. 197–227.
- Bodnár Tamás 2010: Kis Panna. Egy 17. századi szendrői szépasszony története. In: Gyulai Éva – Pirint Andrea – Pusztai Tamás – Tóth Arnold – Viga Gyula (szerk.): A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve. Annales Musei Miskolciensis de Hermann Ottó Nominati 49. Tanulmányok a 60 éves Veres László tiszteletére. Miskolc. 247–262.
- Borbély Zoltán 2017: Aki a koronát kérte Bocskainak: Korláth István szendrői kapitány, a felső-magyarországi rendek konstantinápolyi követe. In: Borbély Zoltán – Kristóf Ilona (szerk.): Acta Academicae Agriensis. Nove series Tomus 44. Tanulmányok Gebei Sándor 70. születésnapjára. Eger. 39–59.
- Borosy András 1997: Pest-Pilis-Solt vármegye 1728. évi regnicoláris összeírása. II. kötet. Budapest. 1128.
- Csoma József 1896: Abauj-Torna vármegye nemesi családai. In: Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai. Abauj-Torna vármegye és Kassa. Budapest. 534–551.
- Dávid Zoltán 2001: Az 1598. évi házösszeírás. Budapest.
- Deák Varga János 1998: „Pálóczi” volt-e Horváth Ádám? Heraldikai adalékok egy vitatott irodalomtörténeti kérdéshez. Turul (71) 1–2. 36–38.
- Domonkovits Péter 1995: A petőházi Zeke család a 16–18. században (Vázlat). In: Á. Varga László (szerk.): Vera (nem csak) a városban. Tanulmányok a 65 éves Bácskai Vera tiszteletére. Rendi társadalom – polgári társadalom. Supplementum. Budapest–Salgótarján. 15–21.
- Dominkovits Péter 1997: Birtoklástörténet – Társadalomtörténet. A petőházi Zeke család Zala megyei birtokai. In: Káli Csaba (szerk.): Zalai Történeti Tanulmányok. Zalai Gyűjtemény, 42. Zalaegerszeg. 87–120.
- Dominkovits Péter 2000: Közigazgatástörténet – Családtörténet. Egy 16-18. századi Sopron vármegyei hivatalviselő család, a petőházi Zekék. In: Horváth József (szerk.): Fejezetek Győr, Moson és Sopron vármegyék közigazgatásának történetéből. Győr. 39–67.
- Dominkovits Péter 2002a: Egy egy-generációs középirtok és irtokosa: Kövér Gábor. Adalék Sopron vármegye XVII. századi irtokos társadalmához. Fons (9) 1–3. 273–303.

- Dominkovits Péter 2002b: Familiárisi szolgálat – Vármegyei hivatalviselés. Egy 17. századi Sopron vármegyei alispán, gálosházi Récsey (Rechey) Bálint. *Korall* (9). 32–54.
- Dominkovits Péter 2003: Egy 17. századi Vas vármegyei alispán: felsőkáldi Káldy Péter. In: Mayer László – Tilcsik György (szerk.): *Egy emberöltő Kőszeg szabad királyi város levéltárában. Tanulmányok Bariska István 60. születésnapjára.* Szombathely. 183–206.
- Dominkovits Péter 2005: Főúri familiárisok. Sopron vármegye alispánjai a 17. században. In: G. Etényi Nóra – Horn Ildikó (szerk.): *Idővel paloták...Magyar udvari kultúra a 16–17. században.* Budapest. 511–530.
- Dominkovits Péter 2006: Batthyány II. Ferenc egy összetett feladatkörű familiárisa: mankóbüki Horváth Bálint Sopron vármegyei alispán, körmendi kapitány. In: Nagy Zoltán (szerk.): *A Batthyányak évszázadai. Tudományos konferencia Körmenten 2005. október 27–29. Körment – Szombathely.* 115–122.
- Dominkovits Péter 2008: Főúri udvar – uradalom – vármegye – katolikus egyház. Adatok és szempontok a 17. századi nyugat-dunántúli megyei nemesség mozgástereinek kutatásához. *Turul*, (80) 2. 33–42.
- Dominkovits Péter 2010: Vármegyei vezetők, közigazgatási feladatok. A 17. századi Sopron és Vas vármegyék példáján. In: Hermann István – Karlinszky Balázs (szerk.): *Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a Veszprémi Püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére. A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 22. Veszprém.* 421–444.
- Esze Tamás 1956: A Szepesi Kamara levéltára a Rákóczi-szabadságharc idejében. *Levéltári Közlemények* (27). 48–73.
- Evva Margit 2006: A tolcsvai Bónis család története. *Turul*, (79) 1–2. 6–20.
- Fallenbüchl Zoltán 2002: Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon. *Adattár.* Budapest.
- Fáy Ákos 1897: A sajómezei csata 1241. és a fáji Fáy család ősei. Budapest.
- Fáy Aladár 1940: Fái Fáy-család. Igazolt péceli ágazat. In: *Magyar Családtörténeti Szemle* (6) 5. 108–110.
- Gecsényi Lajos 1993: Egy köznemesi család a 17. században (A Falussyak). In: Dominkovits Péter – Turbuly Éva (szerk.): *Házi Jenő Emlékkönyv. Emlékkönyv Házi Jenő Sopron város főlevéltárosa születésének 100. évfordulója tiszteletére.* Sopron. 237–253.
- Gecsényi Lajos 2008: Egy beregi nemesúr a Szepesi Kamarában. Szigeti Vas Márton kamarai tanácsos 1659–1666. In: Kujbusné Mecsei Éva (szerk.): *A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltári Évkönyv 18. Dr. Nagy Ferenc levéltár-igazgatónak ajándékba...A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár kiadványai, I. Évkönyvek. Nyíregyháza.* 163–178.

- Gregorich Mária 1935: A bori és borfői család és levéltára. Családtörténeti és levéltári tanulmány. Kolozsvári–szegedi értekezések a magyar művelődéstörténelem köréből, 27. Szeged.
- Gyulai Éva 2003: Egy borsodi nemes Rákóczi oldalán: Aszalay Ferenc (1674–1729) udvari szekretárius életútja. In: Tamás Edit (szerk.): A Rákóczi-szabadságharc és Közép-Európa II. Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharc kezdetének 300. évfordulójára. Sárospatak. 7–79.
- Gyulai Éva 2005: Aszalay Ferenc, Rákóczi udvari szekretáriusa lengyelországi bujdosása – 1711. február-szeptember. In: Kónya Péter (szerk.): Povstanie Frantiska II. Rákócziho 1703–1711. Presov. 256–265.
- Heckenast Gusztáv 1980: Kajali Pál. Ráday Pál apósa. In: Esze Tamás (szerk.): Ráday Pál. 1677–1733. Előadások és tanulmányok születésének 300. évfordulójára. Budapest. 281–313.
- Illésy János 1902a: Két végrendelet. I. Szirmay István végrendelete. 1612. januarius 7. Történelmi Tár (3) 1. 144–146.
- Illésy János 1902b: Két végrendelet. II. Szirmay Péter végrendelete. 1656. februarius 29. Történelmi Tár (3) 1. 146–157.
- Iványi Emma 1984: Egy 17. századi várkapitány (Libercsey Mihály, 1612–1670). In: H. Balázs Éva – Fügedi Erik – Maksay Ferenc (szerk.): Mályusz Elemér emlékkönyv. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok. Budapest. 173–187.
- Jeney-Tóth Annamária 2014: Adalékok az udvari familiárisi karrierhez I. Rákóczi György udvarában. In: Bárány Attila – Orosz István – Papp Klára – Vinkler Bálint (szerk.): Műveltség és társadalmi szerepek: arisztokraták Magyarországon és Európában. Debrecen. 319–333.
- J. Újváry Zsuzsanna 2010: A Tököly-család. In: Gebei Sándor (szerk.): Az „üstökös kegyltje”. Késmárki Thököly Imre (1657–1705). Hajdúszoboszló. 13–24.
- Kandra Kabos 1894: Borsod-vármegye alispánjai a XIII-ik századtól napjainkig. Történelmi Tár (3) 17. 143., 179–183.
- Kardos Tímea 2012: A monoki kastély a Thököly-család birtokában. Honismeret (40) 3. 55–57.
- Károlyi Bálint 2020: A zicsi és vásonkői Zichy család grófi ágának leszármazása a 17. században. Megjelenés alatt.
- Kincses Katalin Mária 2004: Szirmay András feljegyzései 1680–1713. Első kötet: 1680–1704. Folia Rákóciana 9/1. Vaja.
- Kincses Katalin Mária 2007: Szirmay András feljegyzései 1680–1713. Második kötet: 1705–1713. Folia Rákóciana 9/2. Vaja.

- Komáromy András 1885: Karancsberényi báró Berényi György élete és politikai működése 1601–1677. Századok (19) 2. 126–155.
- Koncz József 1888: Bethlen Gábor fejedelem két levele pálóczi Horváth Jánoshoz és ugyan hozzá Sennyei István győri püspöktől. Történelmi Tár (36) 11. 383–385.
- Koroknay Gyula 2006: Kállói kapitányok. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai, III. Tanulmányok 13. Nyíregyháza.
- Korponay János 1878: Abaújszabolcs megye monographiája. II. kötet. Kassa.
- Kováts Kornél 2008: A négyesi Szepessy család nemzékrendi tábláinak összehasonlítása. In: Veres László – Viga Gyula (szerk.): A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve. Annales Musei Miskolciensis de Hermann Ottó Nominati 47. 629–648.
- Leblancné Kelemen Mária 1976: Adalékok a Rákóczi-szabadságharc Nógrád megyei hadseregállítási, adózási kérdéseire. In: Domonkos Alajos (szerk.): Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve 22. II. Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulójára. Balassagyarmat. 63–100.
- Makkai László 1954: I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratai. 1631–1648. Budapest.
- Maksay Ferenc 1990: Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén. I–II. kötet. Budapest.
- Méhes Péter 2012: Egy végvár hétköznapijai: élet a kiskomáromi várban Túrós Miklós vicekapitány (1642–1658) leveleinek tükrében. In: Ács Pál – Székely Júlia (szerk.): Identitás és kultúra a török hódoltság korában. Budapest. 213–228.
- Miski Péter 2018: Adalékok egy Rákóczi familiárisból lett kassai főkapitány életútjához. Reöthy Orbán végrendelete. In: J. Újváry Zsuzsanna – Mezei Emese (szerk.): Életmód – Történeti pillanatképek. I. kötet. Budapest. 69–80.
- Nagy Iván 1857: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. I. kötet. Pest.
- Nagy Iván 1858a: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. III. kötet. Pest.
- Nagy Iván 1858b: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. IV. kötet. Pest.
- Nagy Iván 1859: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. V. kötet. Pest.
- Nagy Iván 1860a: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. VI. kötet. Pest.
- Nagy Iván 1860b: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. VII. kötet. Pest.

- Nagy Iván 1861: Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal. VIII. kötet. Pest.
- Nagy Iván 1862: Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal. IX. kötet. Pest.
- Nagy Iván 1863: Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal. X. kötet. Pest.
- Nagy Iván 1865: Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal. XI. kötet. Pest.
- Nagy Iván 1880: Fáy István murányi várkapitányhoz írt levelek. Történelmi Tár (3) 2. 377–397.
- Nagy László 1984: A „bibliás őrálló” fejedelem, I. Rákóczi György a magyar históriában. Budapest.
- N. Szepessy Béla 1893a: A négyesi Szepessy család leszármazása. Első közlemény. Turul (10) 2. 87–91.
- N. Szepessy Béla 1893b: A négyesi Szepessy család leszármazása. Második közlemény. Turul (10) 3. 141–146.
- N. Szepessy Béla 1893c: A négyesi Szepessy család leszármazása. Harmadik közlemény. Turul (10) 4. 194–200.
- Őze Sándor 1996: 500 magyar levél a XVI. századból. Csányi Ákos levelei Nádasdy Tamáshoz 1549–1562. I. kötet. Budapest.
- Pálffy Géza 1995: Katonai igazságszolgáltatás a királyi Magyarországon a XVI–XVII. században. Győr.
- Pálffy Géza 2002: Egy szlavóniai köznemesi família két ország szolgálatában. A budróci Budor család a XV–XVIII. században. Hadtörténelmi Közlemények (115) 4. 923–1007.
- Pálffy Géza 2005: Egy különleges nemesi karrier a 16–17. században. Hatos Bálint pápai vicekapitány és családja története. Jókai Könyvek 3. Pápa.
- Péter Katalin 2008: Házasság a régi Magyarországon. 16–17. század. Budapest.
- Pór Antal 1891: A lipóczi Keczerék. Történelmi Tár (3) 14. 353–366.
- Ráday-Pesthy Frigyes 2006: Ráday Pál emlékezete. In: Esze Tamás (szerk.): Rákóczi állama Európában. Konferencia a szécsényi országgyűlés 300. évfordulója emlékére. Discussiones Neogradiensis 9. Salgótarján. 224–247.
- Rázsó Gyula 1962: A zsoldosság gazdasági és társadalmi előfeltételei és típusai Magyarországon a XIV–XV. században. Hadtörténelmi Közlemények (9) 1. 160–217.
- Ifj. Reiszig Ede 1905: Zemplén vármegye nemes családai. In: Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai. Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely. Budapest. 516–545.

- Ifj. Reiszig Ede – Sarlay Samu 1903: Gömör-Kishont vármegye nemes családai. In: Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai. Gömör-Kishont vármegye. Budapest. 632–661.
- R. Várkonyi Ágnes 1976: Rákóczi állama és Nógrád vármegye. In: Domonkos Alajos (szerk.): Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve 22. II. Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulójára. Balassagyarmat. 39–62.
- R. Várkonyi Ágnes 2011: Gazdaság és mentalitás. Szirmay András feljegyzései 1688–1718. In: Buza János (szerk.): Gazdaságtörténet – Könyvtártörténet. Emlékkönyv Berlász Jenő 90. születésnapjára. Gazdaság- és Társadalomtörténeti Kötetek 1. Budapest. 477–502.
- Sipos Gábor 2013: „Tanulásoknak okáért...”. Bethlen Gábor világi elitképző programjáról. *Korunk* (24) 3. 21–26.
- Szabó András Péter 2010: A szécsényi seregszék jegyzőkönyve (1656–1661). Adatok, források és tanulmányok a Nógrád Megyei Levéltárból 59. Salgótarján. 295–297.
- Szakály Ferenc 2001: A hódolt megye története. In: Zsoldos Attila (szerk.): Pest megye monográfiája. 1. kötet, második rész. A honfoglalástól 1686-ig. Budapest.
- Szirácsik Éva 2006: Női szerepek a Rákóczi-kori Nógrád vármegye közéletében. In: Esze Tamás (szerk.): Rákóczi állama Európában. Konferencia a szécsényi országgyűlés 300. évfordulója emlékére. *Discussiones Neogradiensis* 9. Salgótarján. 189–211.
- Tahy István 2012: Tahyakkal és azokkal rokon családok. Budapest.
- Tevely-Arató György 2016: Turos Miklós (1592–1656). Egy kiskomáromi főtiszt és családja társadalmi mobilitása. *Századok* (150) 4. 967–1007.
- Thaly Kálmán 1880: Nagy Ivánnak „Fáy István murányi várkapitányhoz írott levelek” című közléshez. In: *Történelmi Tár* (3.) 2. 778–788.
- Ulrich Attila 2008: Egy nemesi karrier a XVIII. század elején. A birtokszerző „üzletember”, jóbaházi Dőry László. In: Almássy Katalin – Istvánovits Eszter (szerk.): A Nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve 50. évfolyam. Nyíregyháza. 445–455.
- Váczy János 1912: Kazinczy Ferenc ősei. *Turul* (29) 2. 1–18., 54–58.
- Vajay Szabolcs 1992: A könyvtáradományozó Ráday Gedeon. *Levéltári Közlemények* (63) 1–2. 193–213.
- Varga Szabolcs 2001: A devecseri Choronok. *Fons* (8) 3. 259–310.
- Varga J. János 1981: Szervitorok katonai szolgálata a XVI–XVII. századi dunántúli nagybirtokon. *Értekezések a történeti tudományok köréből*, 94. Budapest.